УДК 364.6:368.9 **JEL Classification: G230, H55, J32**
DOI: https://doi.org/10.32515/2663-1636.2023.10(43).194-202

Т.А. Мельник, доц., канд. екон. наук
О.Ю. Коцюрба, доц., канд. екон. наук
Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна

Сучасний стан пенсійного страхування в Україні

Сучасний стан пенсійного страхування в Україні постійно вимагає додаткових досліджень, які би актуалізували показники його розвитку, виявляли би нові тенденції його розвитку, обґрунтовували би доцільність його реформування, врахували би вплив різних факторів. Мета дослідження полягає у тому, що на основі проведеної оцінки сучасного стану системи пенсійного страхування в Україні виявити головні її проблеми розвитку та обґрунтувати практичні рекомендації щодо напрямів реформування соціальної політики держави стосовно пенсійного забезпечення.

Проведено оцінку показників загальнообов'язкового державного пенсійного страхування в Україні, яка проводиться Пенсійним фондом України за 2018-2022 роки, яка виявила основні тенденції розвитку й окреслила головні проблеми.

Досліджено динаміку показників діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні за останні п'ять років, окреслено тенденції розвитку накопичувального недержавного пенсійного страхування. Досліджено ринок страхування життя в Україні та окремо проаналізовано показники добровільного пенсійного страхування, яким передбачено досягнення застрахованою особою визначеного договором пенсійного віку. Розглянуто динаміку банківських депозитів домашніх господарств в Україні, як потенціал додаткового пенсійного забезпечення населення.

Запропоновано мотивувати державою створення корпоративних недержавних пенсійних фондів. Поширення практики укладати договори пенсійного страхування з страховими компаніями роботодавцями, дозволило би створити додаткове джерело пенсійних виплат й знизило би фінансове навантаження на бюджет України. Сформовані пропозиції щодо реформування пенсійного страхування в Україні сприятимуть підвищенню довіри населення країни як до державного пенсійного забезпечення так і до недержавного пенсійного страхування.

Пенсійний фонд України, недержавний пенсійній фонд, страхування додаткових пенсій, загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, пенсійна реформа

Постановка проблеми. В Україні починаючи з 90-х років минулого століття проводилося неодноразове реформування вітчизняної пенсійної системи. Яка відповідно до існуючого законодавства [11; 12] складається з трьох рівнів. Проте на практиці функціонує одна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування й поступово розвивається добровільне недержавне пенсійне страхування. Накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування на практиці так і не була запровадження. Таким чином, проведенні реформи мали лише косметичний характер і не вирішували фундаментальні проблеми щодо збалансування доходів і витрат Пенсійного фонду України (ПФУ) та його довгострокової платоспроможності. Зазначенні проблеми поглиблюються сьогодні через військові дій та нестабільність української економіки. У зв'язку з цим постала проблема ефективного реферування соціальної політики щодо пенсійного страхування для цього необхідно систематично досліджувати сучасний стан пенсійного забезпечення та виявляти проблеми. Саме тому обрана тема дослідження є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням щодо становлення, сучасного розвитку та напрямків його ефективного реферування пенсійного забезпечення в Україні присвячені публікації великої кількості науковців.

© Т.А. Мельник, О.Ю. Коцюрба, 2023

І. П. Сидор і Т. В. Денисюк провели комплексний аналіз доходів і витрат ПФУ в сучасних умовах перманентних змін в державі, виявити головні виклики й тенденції, окреслити напрями реформування державного пенсійного забезпечення в Україні [13] проте не досліджували потенціал загальнообов'язкового накопичувального пенсійного страхування в Україні. Крушинська А. В., Кравець І. М. окреслили роль пенсійного забезпечення в соціальній політиці держави й перспективи розвитку недержавного пенсійного страхування в Україні [5] проте не досліджували потенціал добровільного пенсійного накопичувального страхування в Україні у вигляді укладених договорів страхування й банківських довгострокових депозитів.

Незважаючи на велику кількість наукових праць, присвячених цій проблемі, сучасний стан пенсійного страхування постійно вимагає додаткових досліджень, які би актуалізували показники його розвитку, виявляли би нові тенденції, обґрунтовували доцільність його реформування, врахували би вплив війни.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у тому, що на основі проведеної оцінки сучасного стану системи пенсійного страхування в Україні виявити головні її проблеми та обґрунтувати практичні рекомендації щодо напрямів реформування соціальної політики держави стосовно пенсійного забезпечення.

Для вирішення поставленої мети необхідно розв'язати наступні завдання: проаналізувати сучасний стан державного пенсійного страхування, недержавного пенсійного страхування, добровільного пенсійного страхування в Україні та сформулювати пропозиції щодо реформування соціальної політики держави стосовно пенсійного забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Аналіз сучасного стану пенсійного страхування в Україні розпочнемо з оцінки загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яке функціонує як солідарна пенсійна система. Тобто всі хто працюють сплачують єдиний соціальний внесок, частина якого направляється в Пенсійний фонд України з якого виплачуються пенсії. Впродовж останніх п'яти років кількість застрахованих осіб щорічно поступово зменшувалося (табл. 1).

Таблиця 1 – Показники загальнообов'язкового державного пенсійного страхування в Україні

Показники ПФУ	Роки					Зміни, +/-	
	2018	2019	2020	2021	2022	2022 до 2021	2022 до 2018
Застраховані особи, тис. ос.	13 191,5	13 177,4	12 823,5	12 170,4	10 822,9	-1 347,50	-2 368,60
Пенсіонери, тис. ос.	11 470,4	11 334,7	11 130,0	10 841,1	10 687,9	-153,20	-782,50
Наймані працівники, тис. ос.	10385,7	10263,1	9948,1	9807,3	8633,5	-1 173,80	-1 752,20
Частка ЄСВ на пенсійне страхування, млрд. грн	196,9	236,3	254,5	301,4	375,4	74,00	178,50
Пенсійні виплати, млрд. грн	352,7	413	466,9	509,9	574,2	64,30	221,50
Дефіцит ПФУ, який покривається з Державного бюджету України, млрд. грн	32,1	40,0	34,4	23,9	29,9	6,00	-2,20
Середньомісячна пенсія,грн.	2 645,66	3 082,98	3 507,51	3 991,53	4 622,59	631,06	1 976,93
Середньомісячна заробітна плата, грн	8 865	10 497	11 591	14 014	14 847	833,00	5 982,00
Коефіцієнт заміщення	0,30	0,29	0,30	0,28	0,31	0,03	0,01

Джерело: складено авторами на підставі [2; 3; 6]

Це свідчить проте, що кількість страхувальників, тобто платників Єдиного соціального внеску (ЄСВ), зменшилося на 2 млн. 368,6 тис. осіб з 13 млн. осіб у 2018 році до 10,8 млн. осіб у 2022 році. При цьому за 2019 рік зменшення відбулося на 14,1 тис., за 2020 рік – на 353,9 тис., за 2021 рік – на 653,1 тис. Зменшення такої кількості платників ЄСВ за 2019-2021 роки пояснюється впливом кризи спричиненою пандемією COVID-19 на малий і середній бізнес, який вимушений був скорочувати робітників. Зменшення кількості страхувальників впродовж 2022 року на 1 млн. 347,5 тис. пояснюється впливом повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року російських військ на територію України й окупацією частини території, внаслідок чого населення й бізнес вимушені мігрувати з окупованих територій. Також відбувається фізичне руйнування виробництва, загибель населення внаслідок війни, міграція за кордом молодих жінок з дітьми.

Впродовж останніх п’яти років кількість осіб, які отримують пенсійні виплати, щорічно також поступово зменшувалося хоча і меншими темпами ніж страхувальники (табл. 1). Кількість осіб, які отримують пенсійні виплати з Пенсійного фонду України, зменшилося на 782,5 тис., що в 3 рази менше ніж застрахованих осіб. При цьому зменшення відбувалося поступово на 135,7 тис. ос. у 2019 році, на 204,7 тис. ос. впродовж 2020 року, на 288,9 тис. ос. у 2021 році й на 153,2 тис. ос. у 2022 році. Зменшення кількості пенсіонерів впродовж 2020-2021 років майже на 100 тис. ос. більше ніж у 2019 та 2022 роках спричинило захворювання COVID-19.

Вплив кризи спричиненою пандемією COVID-19 призвів до зменшення найманих осіб у 2021 році в порівняні з 2018 роком на 578,4 тис. ос., проте вплив повномасштабної війни призвів до зменшення найманих працівників на 1,2 млн. осіб.

В 2022 році спостерігається ситуація коли 10,8 млн. страхувальників формують страховий пенсійний фонд з якого виплачують пенсії 10,6 млн. осіб. Подібна ситуація відбувалася і впродовж 2019-2021 роки. Зрозуміло, що зібраних коштів не достатньо для проведення пенсійних виплат, саме тому Пенсійний фонд України завжди має дефіцит, який покривається коштами Державного бюджету України (табл. 1).

Про не ефективність функціонування вітчизняної солідарної пенсійної системи для переважної більшості пенсіонерів свідчить значення показника заміщення 0,28-0,31. Хоча «за нормами Міжнародної організації праці, він має бути не меншим за 40 %» [4, с. 79]. Така тенденція свідчить про значне знецінення доходів населення при виході на пенсію. Показник заміщення перевищував 40 % у 2012-2014 роках і дорівнював 0,41-0,44 [7, с. 190]. Після 2014 року він почав зменшуватися, що свідчить про вплив військових дій на українську економіку і відсутність ефективної реформи загальнообов’язкового державного пенсійного страхування в Україні.

Головним недоліком існуючої солідарної системи пенсійного забезпечення в Україні довгі роки залишається «пряма відсутність залежності між розміром сплаченого пенсійного внеску за період трудової діяльності й отримуваним у майбутньому розміром пенсійної виплати» [13, с. 32]. Сьогодні діюча солідарна пенсійна система в Україні «не забезпечує соціальну справедливість пенсіонерам, зокрема має місце велика розбіжність у розмірі пенсій – від занадто великих для окремих категорії громадян до загальної зрівнялівки (майже на рівні мінімальної) для всіх інших пенсіонерів» [7, с. 193].

Сьогодні існуюча система державного пенсійного страхування потребує змін у напрямку перегляду розміру соціальних стандартів до реальних, тобто встановлення мінімальної пенсії розмір якої забезпечував би гідне існування пенсіонерів. Також необхідно перерахувати всім пенсіонерам пенсію за одним законом без виключень. Уявіть якби підприємства платили податки за тим законодавством, яке існувало при їх

створенні, саме такий парадокс існує у сучасній вітчизняній солідарній пенсійній системі. Запровадити відповідальність за недотримання сучасного пенсійного законодавства, унеможливити через суди збільшувати собі розмір нарахованої пенсії за старими пенсійними законами. Переглянути методику нарахування ЄСВ [7, с. 193].

Аналіз сучасного стану пенсійного страхування в Україні продовжимо з оцінки недержавного пенсійного страхування, яке функціонує як «на засадах добровільної участі фізичних та юридичних осіб у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат» [11; 12]. Сьогодні недержавне пенсійне забезпечення в Україні згідно діючого законодавства здійснюється недержавними пенсійними фондами (НПФ), адміністратори яких укладають пенсійні контракти з своїми вкладниками; страхові компанії, які укладають договори договорами страхування довічної пенсії, страхування ризику настання інвалідності або смерті учасникам НПФ; банки, які укладають договори про відкриття пенсійних депозитних рахунків для накопичення пенсійних заощаджень учасникам НПФ [12]. На практиці не укладалося жодного договору страхування з учасниками НПФ [10].

Кількість учасників НПФ за п'ять років збільшилася на 32,5 тис. осіб (табл. 2), також щороку відбувалося збільшення кількість укладених пенсійних контрактів. Це може свідчити про розуміння забезпечення додаткової пенсії до державної. Розмір страхових внесків у НПФ за п'ять років збільшився на 818,5 млн. (на 41 %) грн. з 2 млрд. грн. у 2018 році до 2,8 млрд. грн. у 2022 році. При цьому розмір страхових виплат НПФ з збільшився на 651,2 млн. (на 81 %) грн. з 0,8 млрд. грн. у 2018 році до 1,46 млрд. грн. у 2022 році (табл. 2). В 2018 році надали перевагу одноразовим пенсійним виплатам, які майже в два рази переважали пенсійні ануїтети. В 2022 році розмір одноразових пенсійних виплат і пенсійних ануїтетів став майже однаковим. Загальна кількість осіб, які отримують пенсійні виплати з НПФ за 2018-2022 роки збільшилися на 10 тис. осіб з 81,3 тис. ос. у 2018 році до 96,1 тис. ос. у 2022 році.

Таблиця 2 – Показники діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні

Показники НПФ	**Роки**					**Зміни, +/-**	
	2018	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2022 до 2021**	**2022 до 2018**
Кількість НПФ, шт.	64	65	63	63	63	0	-1
Адміністратори НПФ	22	22	20	20	19	-1	-3
Учасники НПФ, тис. ос.	855,3	874,6	883	890,7	887,8	-2,9	32,5
Кількість осіб, яким виплачується пенсії, тис. ос.	81,3	83,9	87	90	91,9	1,9	10,6
Кількість пенсійних контрактів, тис. шт.	68,8	77,1	87,8	95,5	96,1	0,6	27,3
Пенсійні внески, млн. грн.	2 000,5	2 160,8	2 377,9	2 618,3	2 819	200,7	818,5
Пенсійні виплати, млн. грн.	809,9	947,4	1 107,4	1 287,2	1 461,1	173,9	651,2
Одноразові пенсійні виплати, млн. грн.	545,5	594,5	649,9	711,1	757,4	46,3	211,9
Пенсійні виплати на визначений строк, млн. грн.	264,4	352,9	457,9	576,1	703,7	127,6	439,3

Джерело: складено авторами на підставі [8;9]

«Про актуальність недержавних пенсійних фондів та страхових компаній як альтернативного варіанта, що дозволяє створити додаткове до гарантованого державою джерело пенсійних виплат та знизити фінансове навантаження на державу, говорять у наукових колах вже давно» [5, с. 169].

Сьогодні існуюча система недержавного пенсійного страхування потребує змін у напрямку розробки й запровадження податкових пільг у випадку коли роботодавець створює корпоративний НПФ. На законодавчому рівні дозволити використовувати кошти корпоративного НПФ для інвестування інновацій. Створювати позитивний імідж й надавати превагу на різних конкурсах, тендерах тим підприємствам які мають корпоративні НПФ. Існування на підприємстві НПФ надає додаткову мотивацію працівникам залишатися в країні й працювати на підприємстві.

Аналіз сучасного стану пенсійного страхування в Україні продовжимо з оцінки добровільного пенсійного страхування, яке здійснюють страхові компанії на ринку страхування життя. Сьогодні на ринку страхування життя регулятор розділяє чотири сегменти (рис. 1). Найбільшу частку займає накопичувальне страхування 56-72 % і інше страхування життя 23-37 %.

Рисунок 1 - Структури страхових премій зі страхування життя в Україні

Джерело: розраховано авторами за даними [10]

Найменшу частку на українському ринку страхування життя займає пенсійне страхування 1,1-1,8% уступаючи місце страхуванню на випадок смерті, частка якого 5-2% (рис. 1). Кількість укладених договорів страхування за якими передбачено досягнення застрахованою особою визначеного договором пенсійного віку впродовж 2018-2021 років збільшувалося на 3 тис., проте в 2022 році їх кількість зменшилися на 3,9 тис. Кількість застрахованих осіб також у 2018-2021 роки збільшилася на 7,8 тис., проте впродовж 2022 року зменшилися на 34,8 тис. (табл. 3).

Негативну тенденцію в 2022 році можна пояснити війною та території нашої України. Впродовж аналізованого періоду розмір страхових виплат поступово збільшується в 4 рази з 1,2 млн. грн. у 2018 році до 4,4 млн. грн. у 2022 році. при цьому на відмінну від страхових виплат НПФ (табл. 2) бенефіціари договорів добровільного страхування пенсій надавали суттєву перевагу ануїтетним виплатам, а не одноразовим страховим виплатам (табл. 3). Це свідчить, що страхувальники при укладанні договорів страхування надавали перевагу договорам з ануїтетними пенсійними виплатами, таким

чином забезпечуючи собі додаткові надходження до державної пенсії.

Сьогодні існуюча система добровільного пенсійного страхування потребує підтримки з боку роботодавців. Саме поширення практики укладати договори добровільного страхування додаткової пенсії зі страховими компаніями роботодавцями на користь своїх робітників дозволило би створити додаткове джерело пенсійних виплат й знизило би фінансове навантаження на бюджет України. А також стало би суттєвою мотивацією для робітників залишатися в країні та працювати на вітчизняних підприємствах. Також необхідно покращувати фінансову грамотність населення й навчати молодь накопичувати завчасно кошти на забезпечення себе на пенсії.

Таблиця 3 – Показники добровільного пенсійного страхування в Україні

Показники НПФ	Роки					Зміни, +/-			
	2018	2019	2020	2021	2022	2019 до 2018	2021 до 2020	2022 до 2021	2022 до 2018
Страховики, які займаються страхуванням життя, шт.	30	23	20	13	12	-7	-7	-1	-18
Застраховані особи, ос.	42572	44534	46209	50398	15528	1962	4189	-34870	-27044
Кількість укладених договорів страхування за рік, шт.	2400	2388	2026	5043	1116	-12	3017	-3927	-1284
Страхові внески, млн. грн.	44,6	64,8	76,1	94,9	85,2	20,2	18,8	-9,7	40,6
Кількість страхових випадків за якими проводилися виплати, шт.	450	676	830	1367	1540	226	537	173	1090
Страхові виплати, млн. грн.	1,2	1,9	2,2	4,9	4,4	0,7	2,7	-0,5	3,2
Одноразова страхова виплата, млн. грн.	0,3	0,6	0,5	2	1,4	0,3	1,5	-0,6	1,1
Страхова виплата у вигляді ануїтету, млн. грн.	0,9	1,3	1,7	2,9	3	0,4	1,2	0,1	2,1

Джерело: складено авторами на підставі [10]

Аналіз сучасного стану пенсійного страхування в Україні продовжимо з оцінки банківських депозитних рахунків домашніх господарств. (табл. 4).

Таблиця 4 – Показники банківських депозитів домашніх господарств в Україні

Показники НПФ	Роки					Темп змін, %			
	2018	2019	2020	2021	2022	2019 до 2018	2021 до 2020	2022 до 2021	2022 до 2018
Банки, шт.	78	75	74	71	67	-3,85	-4,05	-5,63	-14,10
Депозити домашніх господарств, млн. грн.	530250	576126	730317	794152	1045731	8,65	8,74	31,68	97,21
Депозити домашніх господарств без ФО-підприємців, млн. грн.	501726	542302	674718	719418	926488	8,09	6,62	28,78	84,66
Депозити домашніх господарств терміном більше 2 років, млн. грн.	6757	5642	8942	9955	10369	-16,50	11,33	4,16	53,46

Джерело: складено авторами на підставі [1]

В 2018-2021 роки приріст депозитів домогосподарств становив щорічно біля 8 %, проте в 2022 році приріст становив майже 32 %, таким чином за п’ять років приріст відбувся в 2 рази з 530 млрд. грн. у 2018 році до 1045 млрд. грн. у 2022 році. Частка депозитів на термін більше 2 років трималася на рівні 1 %, причиною є складні економічні умови в країні та постійні зміни розміру депозитних ставок. Тому населення

надає перевагу середньостроковим депозитам, забезпечують собі більш вигіднішу депозитну ставку.

Приріст депозитів у 2022 році пояснюється військовими діями, що змусило убезпечити готівкові кошти від фізичного знищення шляхом переведення їх у безготівкові депозитні кошти, також населення довіряє банкам і фонду гарантування вкладів фізичних осіб. На нашу думку, збільшення лімітів гарантування фондом повернення банківських вкладів під час військового стану сприяло приросту депозитів. Таким чином, можна спостерігати тенденцію, що для залучення коштів населення необхідно просто встановити прозорі правила і виконувати їх, що поступово поверне довіру населення і сприятиме збільшенню розвитку добровільного накопичувального пенсійного страхування.

Сьогодні існуюча система добровільного пенсійного страхування потребує підтримки з боку регулятора прийняттям законодавства, яке би прирівнювало банківські депозити населення і договори страхування життя для фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Це сприятиме чесній конкуренції на ринку пенсійних банківських і страхових послуг.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, проведений аналіз загальнообов'язкового державного пенсійного страхування в Україні, який проводиться Пенсійним фондом України, виявив постійний дефіцит який покривається з Державного бюджету України, розмір зібраних внесків лише на 55-60 % покриває потреби ПФУ для виплати пенсій в солідарній системі, збільшується навантаження з кожним роком у 2022 році на 8,6 млн. найманих працівників припадає 10,8 млн. пенсіонерів.

Аналіз діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні за останні п'ять років виявив низький рівень залучення роботодавців до пенсійного забезпечення своїх робітників, обсяг щорічних страхових внесків у НПФ тримається на рівні 2,5 млрд. грн., застрахованих осіб в межах 888 тис.

Аналіз добровільного пенсійного страхування в Україні виявив найменшу його частку (1-2 %) на ринку страхування життя, кількість застрахованих осі в межах 40-50 тис. до 2022 року, розмір страхових виплат в 2022 році на рівні 4,4 млн. грн., обсяг страхових внесків поступово збільшувався до 85,2 млн. грн. у 2022 році.

Аналізу банківських депозитів домашніх господарств в Україні виявив значний потенціал додаткового пенсійного забезпечення населення, приріст депозитів становив 97 % з 530 млрд. грн. у 2018 році до 1 трлн. грн. у 2022 році, частка довгострокових депозитів тримається на рівні 1 %.

Запропоновано переглянути соціальні стандарти в солідарній системі, мотивувати державою створення корпоративних недержавних пенсійних фондів й практики укладати договори пенсійного страхування з страховими компаніями роботодавцями, дозволило би створити додаткове джерело пенсійних виплат й знизило би фінансове навантаження на бюджет України. Окреслено необхідність створення рівних конкурентних умов на ринку довгострокового страхування і депозитних послуг.

Таким чином, сформовані пропозиції щодо реформування пенсійного страхування в Україні сприятимуть підвищенню довіри населення країни як до державного пенсійного забезпечення так і до недержавного пенсійного страхування.

Подальшого вивчення потребує проблема розрахунку ефективного розміру єдиного соціального внеску з врахуванням страхового пенсійного внеску в загальнообов'язкове державне пенсійного страхування та пенсійного внеску в загальнообов'язкове недержавне пенсійне страхування.

Список літератури

1. Грошово-кредитна статистика. *Національний банк України* : веб-сайт. URL: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fbank.gov.ua%2Ffiles%2F3.2-Deposits.xlsx&wdOrigin=BROWSELINK (дата звернення: 10.12.2023).
2. Дані про середній розмір пенсійної виплати. *Пенсійний фонд України:* веб-сайт. URL: https://www.pfu.gov.ua/statystyka/dani-pro-serednij-rozmir-pensijnoyi-vyplaty/ (дата звернення 10.12.2023).
3. Звіти про роботу. *Пенсійний фонд України:* веб-сайт. URL: https://www.pfu.gov.ua/diyalnist/zvity-pro-robotu/ (дата звернення 10.12.2023).
4. Кривошлик Т. Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування у системі пенсійного забезпечення України. *Економічний аналіз*. 2020. Т. 30. № 1. Ч. 2. С. 75-82.
5. Крушинська А. В., Кравець І. М. Недержавне пенсійне страхування як перспективні напрями соціальної політики України. Університетські наукові записки. № 1-2 (85-86). 2022. С. 160-176.
6. Макроекономічні показники. *Національний банк України:* веб-сайт. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators (дата звернення 10.12.2023).
7. Мельник Т.А. Проблемні аспекти розвитку системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування в Україні. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. Вип. 1(34). Кропивницький: ЦНТУ, 2018. С.188-197. URL: http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/8866 (дата звернення 10.12.2023).
8. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.12.2020 р. *Національна комісія з цінних паперів та фондового* ринку : веб-сайт. URL: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.nssmc.gov.ua%2Fwp-content%2Fuploads%2F2021%2F04%2Fnpf_4_kv-2020.doc&wdOrigin=BROWSELINK (дата звернення 10.12.2023).
9. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.12.2022 р. *Національна комісія з цінних паперів та фондового* ринку : веб-сайт. URL: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2023/05/informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-npf-ukrainy-stanom-na-31.12.2022.pdf (дата звернення 10.12.2023).
10. Показники діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг. Національний банк України : веб-сайт. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6 (дата звернення: 10.12.2023).
11. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV. Редакція від 07.09.2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15 (дата звернення 10.12.2023).
12. Про недержавне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 р. № 1057-IV. Редакція від 01.07.2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15 (дата звернення 10.12.2023).
13. Сидор І.П., Денисюк Т. В. Державне пенсійне страхування в Україні: виклики сучасності та напрями реформування. *Світ фінансів*. №1(70). 2022. С. 22-35.

References

1. Hroshovo-kredytna statystyka. Natsionalnyi bank Ukrainy: veb-sait [Monetary statistics. National Bank of Ukraine: website]. (n.d.). *view.officeapps.live.com.* Retrieved from https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fbank.gov.ua%2Ffiles%2F3.2-Deposits.xlsx&wdOrigin=BROWSELINK [in Ukrainian].
2. Dani pro serednii rozmir pensiinoi vyplaty. Pensiinyi fond Ukrainy: veb-sait. [Data on the average amount of pension payment. Pension Fund of Ukraine: website] (n.d.). *pfu.gov.ua.* Retrieved from https://www.pfu.gov.ua/statystyka/dani-pro-serednij-rozmir-pensijnoyi-vyplaty/ [in Ukrainian].
3. Zvity pro robotu. Pensiinyi fond Ukrainy: veb-sait [Work reports. Pension Fund of Ukraine: website]. *pfu.gov.ua.* Retrieved from https://www.pfu.gov.ua/diyalnist/zvity-pro-robotu/ [in Ukrainian].
4. Kryvoshlyk, T. (2020). Zahalnooboviazkove derzhavne pensiine strakhuvannia u systemi pensiinoho zabezpechennia Ukrainy. [Compulsory State Pension Insurance in the Pension System of Ukraine.] *Ekonomichnyi analiz - Economic analysis, 30, № 1*, 75-82 [in Ukrainian].
5. Krushynska, A.V., & Kravets, I.M. (2022). Nederzhavne pensiine strakhuvannia yak perspektyvni napriamy sotsialnoi polityky Ukrainy [Non-State Pension Insurance as a Promising Area of Social Policy of Ukraine] *Universytetski naukovi zapysky - University Research Notes, 1-2 (85-86*), 160-176 [in Ukrainian].
6. Makroekonomichni pokaznyky. Natsionalnyi bank Ukrainy: veb-sait. [Macroeconomic indicators. National Bank of Ukraine: website]. *bank.gov.ua.* Retrieved from https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-

indicators [in Ukrainian].
7. Melnyk, T.A. (2018). Problemni aspekty rozvytku systemy zahalnooboviazkovoho derzhavnoho pensiinoho strakhuvannia v Ukraini. [Problematic aspects of the development of the system of compulsory state pension insurance in Ukraine]. *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky - Scientific works of Kirovohrad National Technical University. Economic Sciences, 1(34),* 188-197. Retrieved from http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/8866 [in Ukrainian].
8. Pidsumky rozvytku systemy nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia stanom na 31.12.2020 r. Natsionalna komisiia z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku: veb-sait. [Results of the development of the non-state pension system dated 31 dec. 2020. National Securities and Stock Market Commission: website]. (n.d.). *view.officeapps.live.com*. Retrieved from https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.nssmc.gov.ua%2Fwp-content%2Fuploads%2F2021%2F04%2Fnpf_4_kv-2020.doc&wdOrigin=BROWSELINK. [in Ukrainian].
9. Pidsumky rozvytku systemy nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia stanom na 31.12.2022 r. Natsionalna komisiia z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku: veb-sait. [Results of the development of the non-state pension system dated 31 dec. 2022. National Securities and Stock Market Commission: website]. (n.d.). *nssmc.gov.ua.* Retrieved from https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2023/05/informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-npf-ukrainy-stanom-na-31.12.2022.pdf [in Ukrainian].
10. Pidsumky rozvytku systemy nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia stanom na 31.12.2020 r. Natsionalna komisiia z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku: veb-sait [Performance indicators of non-bank financial services market participants. National Bank of Ukraine: website]. (n.d.). *bank.gov.ua.* Retrieved from https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6 [in Ukrainian].
11. Pro zahalnooboviazkove derzhavne pensiine strakhuvannia: Zakon Ukrainy vid 9 lypnia 2003 r. № 1058-IV [On Compulsory State Pension Insurance: Law of Ukraine No. 1058-IV of July 9, 2003]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15 [in Ukrainian].
12. Pro nederzhavne pensiine strakhuvannia: Zakon Ukrainy vid 9 lypnia 2003 r. № 1057-IV. [On Non-State Pension Insurance: Law of Ukraine No. 1057-IV of July 9, 2003] (n.d.). *zakon.rada.gov.ua.* Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15 [in Ukrainian].
13. Sydor, I.P., & Denysiuk, T.V. (2022) Derzhavne pensiine strakhuvannia v Ukraini: vyklyky suchasnosti ta napriamy reformuvannia [State Pension Insurance in Ukraine: Modern Challenges and Directions of Reform]. *Svit finansiv - World of Finance, 1(70),* 22-35 [in Ukrainian].

Tatiana Melnyk, Associant Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)
Olha Kotsiurba, Associant Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)
Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

The current state of pension insurance in Ukraine

The current state of pension insurance in Ukraine constantly requires additional research that would update its development indicators, reveal new trends in its development, justify the feasibility of its reform, and take into account the influence of various factors. The purpose of the study is that based on the assessment of the current state of the pension insurance system in Ukraine, it is necessary to identify the main problems of its development and substantiate practical recommendations on the directions of reforming the social policy of the state regarding pension provision. The compulsory state pension insurance indicators in Ukraine, conducted by the Pension Fund of Ukraine for 2018-2022, were evaluated, which revealed the main trends of development and outlined the main problems. The performance indicators dynamics of non-state pension funds in Ukraine over the past five years has been investigated, trends in the development of accumulative non-state pension insurance have been outlined. The life insurance market in Ukraine is investigated and the voluntary pension insurance indicators are analyzed separately, which provides for the achievement by the insured person of the retirement age determined by the contract. The bank deposits dynamics of households in Ukraine as the potential of additional pension provision of the population is considered.

It is proposed to motivate by the state creating corporate non-state pension funds. The practice spread of concluding pension insurance contracts with insurance companies by employers would create an additional source of pension payments and reduce the financial burden on the budget of Ukraine. The existing proposals for reforming pension insurance in Ukraine will contribute to increasing the confidence of the country's population in both state pension provision and non-state pension insurance.

Pension Fund of Ukraine, non-state pension fund, additional pensions insurance, compulsory state pension insurance, pension reform

Одержано (Received) 24.11.2023 *Прорецензовано (Reviewed) 19.12.2023*
Прийнято до друку (Approved) 27.12.2023